

НАУКОВИЙ ВІСНИК

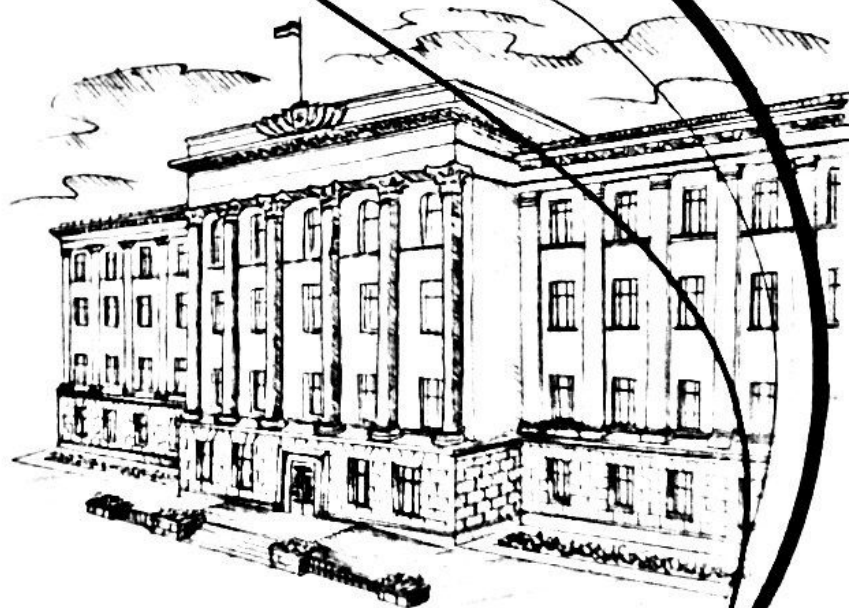
Східноєвропейського
національного
університету
імені Лесі Українки

ISSN 1729-360X

Філологічні
науки

Мовознавство

4(305)
2015

Редакційна рада «Наукового вісника Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки»

- Коцан І. Я., доктор біологічних наук, професор (головний редактор).
Цьось А. В., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор.
Гаврилюк С. В., доктор історичних наук, професор (заступник головного редактора).
Карлін М. І., доктор економічних наук, професор.
Мельник В. М., доктор технічних наук, професор.
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор.
Свідзинський А. В., доктор фізико-математичних наук, професор.
Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор.
Яцишин М. М., доктор юридичних наук, професор.

Редакційна колегія

- Данилюк Н. О., доктор філологічних наук, професор, головний редактор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Гороть Є. І., кандидат філологічних наук, професор, заступник головного редактора (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Аркушин Г. Л., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Булатецька Л. І., кандидат філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Біскуб І. П., доктор філологічних наук, доцент (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Зацний Ю. А., доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет).
Перебийніс В. І., доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет).
Сологуб Н. М., доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови НАН України).
Швачко С. О., доктор філологічних наук, професор (Сумський державний університет).
Шульгач В. П., доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови НАН України).
Мойсієнко В. М., доктор філологічних наук, професор (Житомирський державний університет імені Івана Франка).
Чижевський Ф., доктор габілітований, професор (Університет імені М. Кюрі-Склодовської, м. Люблін, Республіка Польща).
Хроленко О. Т., доктор філологічних наук, професор (Курський державний педагогічний університет, м. Курськ, Російська Федерація).
Фаузер Маріус, доктор філології (Університет м. Фехта, Федеративна Республіка Німеччина).
Левчук І. П., кандидат філологічних наук, доцент, відповідальний секретар (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Рецензенти

- Зацний Ю. А., доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет).
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).
Перебийніс В. І., доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет).

Журнал є науковим фаховим виданням України, у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора чи кандидата наук (див. додатки до постанови президії ВАК України від 14.04.2010 р. № 1-05/3).

Редактори: В. С. Голюк, Г. О. Дробот, І. Я. Мислива-Бунько, І. В. Могілевська, Л. С. Пашук, В. Є. Сикора.
Коректори: В. С. Голюк, Г. О. Дробот, І. Я. Мислива-Бунько. Технічний редактор: М. Б. Філіпович. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 19777-9577 ПР від 15.03.2013 р. Наклад 100 пр. Зам. 2994. Адреса редакції: 43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. Тел. (0332) 72-83-87. Ел. адреса: vnu_red@ukr.net. Засновник, видавець і вигодовлювач – Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). 38,5 обл.-вид. арк., 39,06 ум. друк. арк. Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 4513 від 28.03.2013 р.

РОЗДІЛ IV

Прагмалінгвістика

УДК'81'1:215

Регіна Ваврінчак

Особливості вживання перформативних мовленнєвих актів у біблійних проповідях

У статті розглянуто роль перформативних мовленнєвих актів у такому жанрі релігійно-теологічного дискурсу, як проповідницький. Із-поміж низки різновидів проповідей, визнаних сучасними вченими, для аналізу обрано біблійні як такі, що знаходять відображення у всіх відомих класифікаціях зазначеного жанру дискурсу. Насамперед з'ясовано комунікативну сутність біблійних проповідей. У ході подальшого аналізу виявлено приналежність перформативних мовленнєвих актів, використаних продуцентами англомовних протестантських проповідей, до трьох основних іллокутивних типів мовленнєвих дій – контактивно-регулятивного, декларативно-експресивного та директивного. Виокремлено лінгвопрагматичні ситуації їхньої актуалізації, серед яких найбільш представленою в проповідях постає та, у якій відбувається скеровування уваги парафіян. На основі мовленнєвого матеріалу також охарактеризовано конкретні способи вираження перформативності. Ініційоване дослідження є внеском у таку галузь мовознавства, як теолінгвістика.

Ключові слова: проповідь, пастор, перформатив, мовленнєва дія, іллокуція, ситуація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Здійснення різноманітного інформаційного впливу на суспільство практикувалося з давніх-давен, зокрема у сфері релігії. Адже в релігійній комунікації закладено прагнення представника церковного інституту переконати свого адресата в правильності певного світоглядного положення, спонукати його до бажаної дії чи вплинути на його світоглядну палітру [12, с. 6; 3, с. 223; 4, с. 43]. Одним із засобів аргументації, персуазивності та впливу на аудиторію слухачів постають перформативні мовленнєві акти, роль яких у релігійній комунікації досі ще не висвітлили ані лінгвісти, ані теологи. Робоче визначення перформативних мовленнєвих актів (далі – ПМА) характеризує їх як мовленнєві дії, реалізовані за допомогою особливого класу іллокутивних дієслів або конструкцій, наділених регулярною чи оказіональною перформативністю. Ці дієслова та конструкції рівнозначні виконанню комунікативної дії та одномоментні з нею.

Аналіз досліджень цієї проблеми вказує на те, що її вивчення не проводилося системно: релігійну комунікацію та перформативність мовленнєвих практик учені досліджують зазвичай у межах різних лінгвістичних течій. Найвпливовішими працями для започаткованої розвідки постають ті, які ознайомлюють із сутністю релігійно-теологічного дискурсу [6; 13], проповідницького жанру [9; 10], а також ті, у яких розкрито особливості сучасних англомовних протестантських проповідей [2; 8]. У питаннях перформативності ми спиралися на принципові положення, викладені в наукових розвідках О. О. Романова, О. А. Россолової, Ф. Реканаті, Д. Вандервекена та Дж. Сьорля [5; 7; 14–16].

Мета дослідження – з'ясувати особливості використання ПМА в англомовних проповідях, проголошених у 2004–2014 р. **Завдання роботи** – виявити кількісні і якісні показники вживання різних іллокутивних типів ПМА у біблійних проповідях.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проповідники сучасні служителі протестантських церков здійснюють переважно у вигляді цитування окремих біблійних фрагментів, з одного боку, та донесення до відома парафіян пасторських інтерпретацій – з іншого. До біблійних проповідей, услід за В. В. Ушаковим, відносимо ті, які містять

інтерпретацію обраного пастором протестантської церкви епізоду з текстів Старого або Нового Заповітів [11, с. 153]. За способом викладу біблійні проповіді належать переважно до наративних повідомлень. У них простежено низку типових рекурентних мовленнєвих зворотів, ужитих під час тлумачення різних фактів, епізодів і настанов із Біблії, напр.: <...> *he (Jesus) had answered a question about who would be saved by talking about the narrow door* <...>; <...> *the dialogue between Jesus and Nicodemus*... <...> й ін. Такі та їм подібні звороти передують зазвичай висвітленню теми проповіді, що супроводжується історичними, культурно-етнічними й герменевтичними коментарями до них. Так, прикладом історичного коментарю, поєднаного з культурно-етнічним, може слугувати такий фрагмент біблійної проповіді: <...> *And in that world, in that time, this was in the order of things* <...>. Інший уривок виступає герменевтичним коментарем, адже він покликаний внести чіткість у сучасне розуміння Євангелія від Луки: <...> *And in Luke's Gospel, from which we hear today, is perhaps one of the most helpful narratives for this feast, and lends itself to deconstructing and reconstructing the kingship* <...>.

Заслуговує на увагу й те, що в біблійних проповідях можна часто натрапити на порівняння давніх реалій із сьогоденням. Центральною в них проходить думка про можливість і навіть необхідність застосування почутих у церкві пасторських настанов, у яких ідеться про необхідність дотримання безгрішного способу життя нинішніх парафіян. Зіставлення минулого з теперішнім і їх взаємозв'язок можна проілюструвати словами Найджела Бігара – настоятеля англіканської церкви Christ Church у м. Оксфорді (Велика Британія): *When these words are quoted today <...> they are mostly quoted in relation to the question of... <...>*. Як бачимо, мовець поєднує цитовані ним тисячолітні слова з Біблії із життям.

Виявлення особливостей функціонування ПМА в зазначеному різновиді проповідей не буде повним без наведення й аналізу кількісних показників їх уживання в проповідях. Такі показники, зі свого боку, зумовлені лінгвопрагматичними чинниками: найхарактернішими ситуаціями/контекстами вживання перформативних МА та іллокутивними типами залучених проповідником ПМА (див. табл. 1).

Таблиця 1

Уживання ПМА у біблійних проповідях

Іллокутивний тип ПМА	Ситуації	Кількість ПМА	%
I. Контактивно-регулятивний	Скерування уваги парафіян	18	47,1
II. Декларативно-експресивний	а) Роз'яснення світоглядних позицій	5	13,5
	б) Зізнання в пережитому досвіді й у власних почуттях	5	13,5
	в) Судження про вчинок, подію	2	5,2
	г) Визнання вчення Ісуса та його Божої сутності	2	5,2
	г) Підтвердження достовірності сказаного цитуванням	1	2,6
III. Директивний	а) Запитування	3	7,7
	б) Порада щодо праведного життя	1	2,6
	в) Прохання	1	2,6
Усього		38	100,0

Кількісні дані, наведені в таблиці 1, свідчать, по-перше, про питому вагу кожного з іллокутивних типів ПМА, характерних для досліджуваних проповідей. По-друге, ці дані вказують на найбільш характерні ситуації вживання в них ПМА. Так, майже половина всіх ПМА, виявлених в аналізованому різновиді проповідей, належить до контактивно-регулятивного іллокутивного типу. Пастори реалізують його в ситуаціях «скерування уваги парафіян» на теми чи заклики, виголошені ними в проповідях. На 7% менше в біблійних проповідях використано інший іллокутивний тип – декларативно-експресивний. На відміну від попереднього типу, він представлений п'ятьма варіантами ситуацій, серед яких кількісно переважають такі дві: «зізнання в пережитому досвіді й у власних почуттях» та «роз'яснення світогляду чи значення». Інші три ситуації вживання проповідниками перформативів – «судження про вчинок, подію», «визнання вчення Ісуса та його Божої сутності» й «підтвердження достовірності сказаного цитуванням» носять, як це видно в таблиці, епізодичний характер і представлені лише поодинокими випадками вживання, що свід-

Детальніше розглянемо якісні характеристики всіх іллокутивних типів ПМА та ситуації їх уживання в біблійних проповідях.

Розпочнемо інтерпретацію даних, наведених у таблиці, із тих ПМА, які найповніше втілюють у собі особливості мовленнєво-актового аспекту сучасного англomовного проповідницького дискурсу. Тому, передусім, проілюструємо реалізацію проповідниками контактнo-регулятивних ПМА в ситуації I – скеровування уваги парафіян, що відбувається за допомогою різноманітних лексичних і синтаксичних засобів. Тільки сукупність лінгвопрагматичних методів [1, с. 32–38] уможливує ви-явлення того спільного складника, який об'єднує такі мовленнєві дії: прагнення адресанта дискурсу спрямувати увагу слухача на сприйняття почутої ним проповіді, а також акцентувати на важливості конкретного аспекту свого повідомлення. Так, у наведеному нижче текстовому фрагменті, що ілюструє ситуацію (I), пастор виражає мету своєї промови й водночас наголошує на важливості того, що благословення Бога люди можуть отримати вже нині: *we can own it today*. Таким чином він фокусує увагу парафіян на найважливішому факті чи явищі, про які йдеться:

(1) *It includes some physical blessings, we'll not go into those this morning, but what I want to share with you is the fact that we can own it today.*

Наведений фрагмент проповіді містить перформативну конструкцію, у якій іллокутивне дієслово вжито в інфінітивній формі. Додавши лексему *hereby* та замінивши інфінітив на відповідну особову форму дієслова, отримуємо тотожну за прагматичним смислом конструкцію:

what I want to share with you is... = I hereby share with you...

Така трансформація дає підставу для обґрунтування того, чому дієслово *to share* розглядається як перформатив, наділений, щоправда, статусом оказіонального.

Проповідник привертає увагу слухачів і в наступному ПМА, у якому він наводить парафіян на думку про те, що почутий ними вираз слід сприймати як приклад для інтерпретації події, аналізованої в проповіді:

(2) *Let me give you one example: a distinct promise to Joshua was, 'I will not fail thee nor forsake thee'.*

Наступний ПМА – канонічний перформативний вираз, адже в ньому іллокутивне дієслово *to focus*, яким пастор називає власну дискурсивну дію, ужито в першій особі однини теперішнього часу індикативного способу:

(3) *Today, I focus on the relationship between Christianity and Judaism, because that is suggested by the Scriptures which we use in our worship.*

Це повідомлення проповідник використав для привернення уваги вірників до певного епізоду з Біблії, завдяки якому вони можуть краще зрозуміти характер стосунків між християнством та юдаїзмом.

Відзначимо лінгвопрагматичну роль прислівника *today* у наведеному прикладі (3), який у цьому конкретному мовленнєвому оточенні є еквівалентом лексеми *hereby* – одного з найсуттєвіших критеріїв перформативності.

ПМА, що належать до декларативно-експресивного іллокутивного типу, вжиті в п'яти специфічних ситуаціях біблійних проповідей (див. табл. 1). Із-поміж них суттєвими постають такі дві: (II. а): «роз'яснення світогляду певного євангельського персонажа, складного для розуміння поняття» та (II. б): «зіння про досвід і почуття, пережиті пастором».

Прикладом ситуації (II. а), представленої в таблиці, слугує наведений нижче трикомпонентний перформативний ПМА:

(4) *Now let me give you a definition of what is promised in this verse under two subheadings. One: God has promised us strength as different as your days are, strength as different as your days are. Secondly: strength as long as your days shall last.*

У ПМА (4) вимовлення звороту *let me give you a definition* та реалізація мовленнєвої дії збігаються: пастор безпосередньо надає парафіянам визначення того, що Бог обіцяє людям у Біблії. Інакше кажучи, слова й дії є одномоментними, тобто збігаються, що свідчить перформативність розглянутого акту мовлення.

Роз'яснення світогляду із залученням ПМА реалізовано й у такому прикладі:

(5) *So the universalism of John has to be qualified by its opposite, a sectarian mentality which has run through Christian history and re-emerges again and again.*

Проповідник дає пояснення про автора Євангелія від Івана за допомогою залучення перформативного звороту *has to be qualified*, який уводить у повідомлення необхідні для розуміння історичні факти.

Ситуація вживання ПМА (II. б) стосується зізнання пастора перед парафіянами про пережиті ним досвід і почуття. Цю лінгвопрагматичну ситуацію проілюструємо декількома прикладами. Так, наведений нижче ПМА відзначається тим, що слугує для реалізації наміру пастора здійснити зізнання про стан своєї збентеженості й розгубленості.

(6) *So let us name it this morning: many of us in the Church are feeling profoundly frustrated.*

У ПМА (6) пастор закликає парафіян зізнатися в певних почуттях. У мовленнєво-актовому фрагменті чітко простежується перформатив *let us name it*, який, називаючи мовленнєву дію, одночасно виконує її, відверто зізнаючись про перебування в стані розгубленості. Таке зізнання можна назвати «колективним», адже воно охоплює і самого проповідника, і вірників. Цей стан приписується всім адресатам проповіді.

Зізнання в межах ситуації (II. б), але вже від свого імені, здійснює проповідник у такому ПМА:

(7) *When I preached about the book of Jonah four weeks ago I have to confess that I was so unfamiliar with the Sunday Matins lectionary that I did not notice that we would be reading Jonah for another three weeks.*

Щоб розповісти про свою колишню некомпетентність і набути в очах парафіян іміджу «простої й доступної людини», якій теж уластиво помилятися, пастор залучає іллокутивне дієслово *confess*. Прагматична виправданість зізнання проповідника полягає також і у вираженні ним свого ставлення до названого розділу з Біблії – Книги Іони.

Декларативно-експресивний іллокутивний тип ПМА виражений, хоча й незначною мірою (див. табл. 1), ще в трьох інших ситуаціях – (II. в) судження про вчинок чи подію, (II. г) визнання вчення Христа та його Божої сутності й (II. г) підтвердження достовірності сказаного цитуванням.

Ситуації (II.в) та (II.г), частки кожної з яких становлять 5,2 %, є середовищем для актуалізації ПМА (8) і (9), відповідно:

(8) *And I dare say that if you got any two members of General Synod together the conversational material wouldn't be that different.*

Перформативною конструкцією *I dare say* пастор висловлює суб'єктивне судження про подію – зустріч двох членів загального синоду та предмет їхніх розмов.

(9) *Today at the turn of the Church's year, we recognise both the holiness and humility of Christ – that the one hailed as king is the same one who enters the world as a vulnerable baby and suffers a cruel death.*

У момент актуалізації цього ПМА мовець виконує ментально-мовленнєву дію, позначену зворотом *we recognise*.

Прикладом уживання ПМА в ситуації (II. г) слугує такий фрагмент біблійної проповіді:

(10) *The Chinese have a proverb, indeed many proverbs, but I wish to quote this one now, 'dig a well before you are thirsty'.*

У ПМА (10), як і в низці наведених вище (1), (2), (4), (6)–(8), проповідник уживає іллокутивне дієслово *to quote* в інфінітивній формі та комбінує його з модальним словом, цього разу – з *wish*.

Найменш характерний для біблійних проповідей іллокутивний тип ПМА – директивний. Він представлений трьома ситуаціями: (III. а) запитування, (III. б) порада й (III. в) прохання та може бути проілюстрований такими фрагментами проповідей:

(11) *Secondly, the question we need to ask is: how can we be sure that the promise will be fulfilled?*

Наведений ПМА здійснено в ситуації постановки пастором запитання про впевненість у виконанні обіцянки, отриманої християнами від Бога.

(12) *And I want to say to those who are oppressed by the implications of John 3.16, lighten up. If God can manage the Ninevites he can surely manage you.*

Це звернення представника церкви до вірників постає порадою, а саме – необхідністю підбадьорити їх у вірі в те, що Бог допоможе їм позбутися їхнього пригніченого стану.

(13) *I am going to read two verses from that hymn now and as I read I ask you to think of a specific saint, ancient or modern, who has had a particular influence on you.*

Полісемантичне перформативне дієслово *to ask* ужито в ПМА (13) у значенні «просити». За його допомогою проповідник спонукає своїх слухачів і послідовників згадати святого, вплив якого на них відчутний.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Із викладеного вище випливає, що проповіді можна віднести до категорії біблійних завдяки наявності в них фрагментів інформації, на які посилаються проповідники як на першоджерело християнського віровчення. Кількісні дані про залучення ПМА у біблійних проповідях свідчать про домінування в них контактивно-регулятивного іллокутивного типу. Саме з ним корелює майже половина ситуацій уживання ПМА, розглянутих у біблійних проповідях – тих, які стосуються скеровування уваги парафіян. Основні якісні особливості ПМА в розглянутому різновиді проповідей стосуються значного вживання перформативних дієслів у їхніх інфінітивних формах, пом'якшенні цих дієслів модальними словами й зворотами. Їхнім ключовим семантичним компонентом постає вираження емпізи. У подальших дослідженнях перспективним видається дослідження особливостей функціонування ПМА в інших різновидах сучасних англійських проповідей.

Джерела та література

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 304 с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Ділай М. П. Лінгвопрагматика англійських протестантських проповідей : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Ділай Маріанна Петрівна. – Львів, 2013. – 290 с.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
4. Климентова О. В. Вербальна сугестія сакральних текстів (на матеріалі українськомовних молитов) : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / О. В. Климентова. – К., 2012. – 460 с.
5. Романов А. А. Композитная перформативность в интерактивном пространстве диалога / А. А. Романов // *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. Вип. 5 (2). – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – С. 327–338.
6. Романченко Ю. В. Лингвопрагматический аспект немецкоязычного теологического дискурса : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Романченко Юлия Валентиновна. – М., 2008. – 184 с.
7. Россолова О. А. Перформатив как координатор коммуникативного взаимодействия и средство адресованности : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Россолова О. А. – М., 2008. – 24 с.
8. Рудік І. В. Англійська проповідь як специфічний вид мовленнєвого акту (фоностилістичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Рудік І. В. – Одеса, 2005. – 21 с.
9. Скрипник Т. Л. Риторичний аспект просодії німецькомовної проповіді (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Скрипник Т. Л. – К., 2009. – 18 с.
10. Ульянич Г. А. Духовная проповедь как комплексный ритуальный акт социальной коммуникации [Электронный ресурс] / Г. А. Ульянич // *Мир лингвистики и коммуникации*. – Тверь, 2010. – № 1 (18). – Режим доступа : http://tverlingua.ru/archive/018/content_18.htm
11. Ушаков В. В. Проповедь как разновидность публичного выступления / В. В. Ушаков // *Вестн. МГОУ. Сер. : Лингвистика*. – М., 2009. – № 2. – С. 152–157.
12. Hodge R. *Language as Ideology* / Robert Hodge and Gunther Kress. – Second edition. – London : Routledge, 1993. – 230 p.
13. Noppen J.-P. van. *Developing Pragmastic Competence* / J.-P. van Noppen. – Bruxelles, 1995. – 167 p.
14. Recanati F. *Meaning and Force. The Pragmatics of Performative Utterances* / F. Recanati. – Cambridge : CUP, 1987. – 278 p.
15. Searle J. *A Classification of Illocutionary Acts* / John Searle // *Language in Society*. – Vol. 5, Issue 1. – Cambridge University Press, 1976. – P. 1–23
16. Vanderveken D. *Meaning and Speech Acts: Principles of language use* / D. Vanderveken. – Vol. 1. – Cambridge : CUP, 1990. – 247 p.

Вавринчик Регина. Особенности употребления перформативных речевых актов в библейских проповедях. В статье рассмотрена роль перформативных речевых актов в таком жанре религиозно-теологического дискурса, как проповеднический. Среди ряда разновидностей проповедей, признанных современными учеными, для анализа избраны библейские – как находящие отражение во всех известных классификациях указанного жанра дискурса. Прежде всего, прояснена коммуникативная сущность библейских проповедей. В ходе дальнейшего анализа определена принадлежность перформативных речевых актов, использованных продуцентом контактивно-регулятивному, декларативно-экспрессивному и директивному типам речевых действий – ситуации актуализации каждого из них, среди которых наиболее представленной является та, в которой происходит направление внимания прихожан. На основе речевого материала также охарактеризованы конкретные языковые средства, как теолингвистика.

Ключевые слова: проповедь, пастор, перформатив, речевое действие, иллокуция, ситуация.

Vavrinchik Regina. Peculiarities of the Performative Speech Acts Usage in Biblical Sermons. The article discusses the role of performative speech acts in such a genre of religious and theological discourse as preaching. Among the varieties of sermons, acknowledged by modern scholars the Biblical type has been chosen for analysis as the one being displayed in all known classifications of the discourse genre in question. Primarily, the communicative nature of Biblical sermons has been clarified. Further analysis allowed allocating the performative speech acts used by the producers of protestant sermons in English to three main types of illocutionary speech acts – contactive-regulatory, declarative-expressive and directive. The discursive situations in which each of these three is actualized have been reflected on. Among them the situations of guiding and directing parishioners' attention proves to be the most frequent in sermons. Furthermore, on the basis of language material specific means of expressing performativity were characterized. The initiated study is a contribution to such a branch of linguistics as theolinguistics.

Key words: sermon, pastor, speech act, performative, illocution, situation.

Стаття надійшла до редколегії
16.01.2015 р.

УДК 811.111'373:159.942

Анна Вербицька

Лінгвістичні аспекти дослідження дистресу

У статті систематизовано основні підходи до дослідження дистресу в лінгвістичних доробках зарубіжних та українських учених. Підсумовано результати досліджень дистресу з позиції когнітивної семантики, когнітивної лінгвістики, лексикографії, лінгвокультурології, дискурсології. Викладено результати застосування сценарійного підходу до аналізу емоційного концепту DISTRESS. Виокремлено ознаки, за якими дистрес якісно відрізняється від інших емоцій: його активна та вольова природа, зв'язок мисленнєвих процесів і причин виникнення емоції. Схарактеризовано погляди лінгвістів на базовий чи похідний характер дистресу. Установлено наявність образно-ціннісних характеристик концепту DISTRESS, а також результати проведення аналізу концептуальної метафори на основі релігійних текстів. Емоцію досліджено на матеріалі російськомовних, україномовних, англомовних, німецькомовних джерел і мови івриту. Виявлено типи дискурсів, у яких реалізуються лінгвокогнітивні характеристики дистресу, а саме медичний, релігійний, медіа-дискурс. Обґрунтовано когнітивно-комунікативний підхід для аналізу емоції горя-страждання (дистресу) в англомовному медіа-дискурсі.

Ключові слова: дистрес/distress, емоція, когніція, сценарійний підхід, дискурсивний підхід, метафоричний підхід.

Постановка наукової проблеми та її значення. Складність дослідження емоцій як об'єкта за-свідчує велике розмаїття класифікацій і підходів до їх вивчення в психології, медицині, лінгвістиці. У роботах із лінгвістичної проблематики звернено увагу на функціонування емоцій у різних типах дискурсу, адже вони забезпечують його цілісність. Лінгвістичні розвідки встановили, що емоційна та раціональна інформація конструюють комунікативну єдність, а в медіа-дискурсі, що становить для нас науковий інтерес, інформативність і сугестивність (когніція + емоція) – основні його маркери. У фокусі цього дослідження – емоція горя-страждання (дистрес), що в англійській мові номінується лексемою *distress*. Дистрес належить до групи базових емоцій, а отже має фізіологічний вияв і мовну репрезентацію.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Учені розширюють сферу застосування набутих знань із психології, нейролінгвістики, комп'ютерної лінгвістики й впроваджують методи досліджень у сферу когнітивної лінгвістики. Їхні наукові доробки чітко встановили, що емоції нероздільні з мовленнєво-мисленнєвими процесами. Кореляцію когніції та емоції досліджують у межах лінгвістичної теорії емоцій (Р. Екман, З. Ковечес, А. Вєрзбіцка, О. С. Філімонова, В. І. Шаховський та ін.). Спостерігається тенденція до дослідження емоцій із застосуванням методу критичного аналізу дискурсу (КАД) / дискурс-аналізу / дискурсивного аналізу, який розробили такі лінгвісти: Т. van Dijk, R. Wodak, N. Fairclough, J. Potter. Так, актуалізація дистресу висвітлена в результатах дискурсивних практик